

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра бухгалтерського обліку та оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

На тему «СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОПОДАТКУВАННЯ
ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ»

Виконав студент 2 курсу, групи ОП.м-91а

Спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Лупишко Павло Олександрович

Керівник: к.е.н., ст.викладач Мірошниченко О.В.

Суми – 2020 рік

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи на тему
«СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ
ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ»
студента Лупишка Павла Олександровича

Діюча в Україні податкова система не відповідає фундаментальним засадам її побудови, а задекларовані у Податковому кодексі України принципи її функціонування ігноруються. В умовах суттєвого погіршення економічної ситуації в країні, високого рівня тінізації, ухилення від сплати податків, значного розшарування доходів населення назріла нагальна потреба модернізації фінансової та податкової політики держави. У цьому контексті особливо актуальними постають проблеми рівномірності розподілу податкового навантаження між категоріями платників, а отже ступінь реалізації принципу рівності платника перед податковим законодавством.

Оподаткування є одним з найважливіших чинників наповнення бюджетів усіх рівнів. Прямі податки є вагомим засобом формування доходів бюджету України. Крім того, прямі податки є важливим інструментом державного регулювання доходів платників, інвестицій, нагромадження капіталу, ділової активності, сукупного споживання та інших важливих чинників цілісності, стабільності та розвитку суспільства.

У податковій системі України податок на доходи фізичних осіб є одним із основних податків, який формує доходи бюджету та перерозподіляє фінансові ресурси між державою та населенням.

Мета роботи полягає у пошуку напрямків вдосконалення податку на доходи фізичних осіб, як інструменту реалізації соціальної та фіскальної політики держави на базі зарубіжного досвіду.

Об'єктом дослідження виступає процес оподаткування доходів фізичних осіб.

Предметом дослідження виступає сукупність теоретичних, методичних та практичних засад оподаткування фізичних осіб в Україні.

Для досягнення поставленої мети та завдань були використані такі методи дослідження: збір та узагальнення інформації, моделювання, групування, таблично-графічні методи, аналіз, синтез, аналогія тощо.

Інформаційною базою кваліфікаційної магістерської роботи є Податковий кодекс України, статистична звітність Державної служби статистики, Казначейства, інформаційні ресурси мережі Інтернет та фактичні дані, опубліковані в періодичній пресі.

Основний науковий результат роботи полягає у наступному:

– досліджено структуру податку на доходи фізичних осіб та рівень податкового навантаження в Україні.

– запропоновано введення прогресивної шкали оподаткування ПДФО у розрізі заробітної плати та процентних доходів.

– запроваджено посилення контролю за оподаткуванням фізичних осіб, шляхом подання декларацій та запровадження електронної бази надходжень та витрат фізичної особи.

Одержані результати можуть бути використані для подальшого вдосконалення системи оподаткування фізичних осіб в Україні, підвищенням рівня життя населення та досягнення соціальної справедливості в суспільстві.

Ключові слова: Податок на доходи фізичних осіб, податкове навантаження, бюджет, заробітна плата, соціальна функція, ставка.

Зміст кваліфікаційної випускної роботи викладено на 47 сторінках, зокрема список використаних джерел із 40 найменувань, розміщений на 4 сторінках. Робота містить 12 таблиць, 9 рисунків, а також 3 додатки, розміщених на 3 сторінках.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2020 рік

Рік захисту роботи – 2020 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	7
1.1 Сутність, роль та значення податку на доходи фізичних осіб в економіці.	7
1.2 Механізм стягнення податку на доходи фізичних осіб.....	11
1.3 Світовий досвід оподаткування доходів фізичних осіб	15
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ.....	22
2.1 Аналіз структури і динаміки податку на доходи фізичних осіб до державного бюджету України	22
2.2 Вплив податкового навантаження на соціально-економічний стан фізичних осіб в Україні та світі	28
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ	34
3.1 Удосконалення ставок оподаткування ПДФО.....	34
3.2 Удосконалення контролю за оподаткуванням доходів фізичних осіб	39
ВИСНОВКИ	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	46
ДОДАТКИ	50

ВСТУП

Досягнення економічно-соціального розвитку країни можливе при забезпеченні достатніх надходжень до державного бюджету. При цьому важливою умовою є те, що кожен вид податку потрібно постійно вдосконалювати та збільшувати ефективність його справляння до бюджету.

Оподаткування доходів фізичних осіб займає одну із провідних ролей в формуванні дохідної частини бюджетної системи України. При забезпеченні ефективного справляння даного податку грошові надходження в державний та місцеві бюджети України збільшуються, регулюється рівень доходів населення, а також структура власного споживання і заощадження громадян.

У зв'язку з цим, особливого значення набуває аналіз його надходжень до бюджету та пошук шляхів збільшення ефективності справляння цього податку.

Крім того, даний податок має прямий вплив на врегулювання значних відмінностей в рівні і якості життя населення, які є надзвичайно небажаними. У зарубіжній практиці для згладжування подібних ситуацій ефективно використовуються інструменти податкового регулювання, в тому числі податок на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО). Однак в Україні в даний час не спостерігається значних змін у вдосконаленні прибуткового податку громадян з метою досягнення соціальної справедливості.

Актуальність магістерської роботи зумовлена низькою соціальною функцією чинного механізму оподаткування фізичних осіб, що проявляється у рівні розподілу доходів різних соціальних груп.

Метою магістерської роботи є обґрунтування необхідності та пошук напрямків вдосконалення ПДФО, як інструменту реалізації соціальної та фіскальної політики держави.

Завданням магістерської роботи є:

– визначити основні етапи становлення та розвитку системи оподаткування доходів фізичних осіб в Україні;

- розглянути особливості, принципи обчислення і сплати податку на доходи фізичних осіб;
- проаналізувати зарубіжний досвід функціонування податку на доходи населення;
- проаналізувати динаміку надходжень ПДФО до бюджету;
- виявити основні проблеми оподаткування доходів фізичних осіб;
- розробити перспективні напрями вдосконалення оподаткування фізичних осіб в Україні.

Об'єктом дослідження є система оподаткування доходів фізичних осіб.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних аспектів оподаткування фізичних осіб в Україні та світі.

Методика дослідження ґрунтувалася на порівняльному і економіко-статистичному аналізі.

Інформаційною базою дослідження були Податковий кодекс України, статистична звітність Державної служби статистики, Казначейства, інформаційні ресурси мережі Інтернет та фактичні дані, опубліковані в періодичній пресі.

Наукова новизна дослідження полягає в розробці та теоретичному обґрунтуванні комплексу напрямків щодо реформування ПДФО, що сприяє реалізації завдань соціальної та фіскальної політики України і досягненню соціальної справедливості в суспільстві.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

1.1 Сутність, роль та значення податку на доходи фізичних осіб в економіці

Держава з ринковою економікою має характеризуватися застосуванням значного числа інструментів впливу на процеси, що відбуваються в країні. Одним з таких важелів, які впливають в значній мірі на процеси розподілу національного доходу, є податки.

Процес розподілу національного доходу визначає обсяг доходів різних груп населення, а отже, такі індикатори як рівень заощаджень, попиту, вкладень, що в результаті мають безпосередній вплив на якість життя населення і ступінь економічного зростання. Це доводить важливість податку на доходи фізичних осіб як важеля регулювання процесу розподілу національного доходу.

Раціональне використання елементів даного податку дозволить впливати на ті індикатори економіки держави, які в кінцевому підсумку забезпечують економічне зростання і соціальну стабільність в суспільстві.

Податок на доходи фізичних осіб вважається одним з найбільш акумульованих податків, як в Україні, так і в усьому світі. Його частка в бюджеті має пряму залежність від економічного розвитку країни і в цьому полягає його значення. Також він є основним інструментом прямого оподаткування в Україні, адже він є більш прогресивним та мобільним серед інших видів прямих податків.

Взагалі, доходи громадян України почали оподатковуватися в середині 1991 р. в зв'язку з прийняттям Закону «Про прибутковий податок з громадян Української РСР, іноземних громадян та осіб без громадянства» від 5 липня 1991 р. [12].

З 26 грудня 1992 року основні положення щодо регулювання системи оподаткування фізичних осіб були наведені в Декреті Кабінету Міністрів України «Про прибутковий податок з громадян», який функціонував до 1 січня 2004 року. В той час, із законодавчого погляду, саме цей податок був найбільш стійким [24].

Для цього періоду характерні наступні зміни, а саме: зміни податкових ставок, неоподаткованого мінімуму, а також переліку пільг, а сам порядок нарахування залишався незмінним. Зумовлено це такими факторами, як розвинення ринкових відносин, зміна форми отримання доходу, вирівнювання доходів бідних та багатих верств населення з використанням прогресії [14]. Основні етапи розвитку форм ПДФО, а також методи їх справляння наведено в таблиці 1.1 [30].

Таблиця 1.1 – Етапи становлення ПДФО України

Назва етапу	Характеристика
I етап (1990-1993 роки)	Характерне справляння прибуткового податку лише з громадян України та його поділ на основний та додатковий. Платники податку, в свою чергу, поділялися на окремі групи та категорії. Утримання податку відбувалося відповідно до визначених категорій та груп платників в абсолютній сумі на одиницю оподаткування, тобто у твердих ставках.
II етап (1993-2003 роки)	У зв'язку з введенням в дію норм Декрету Кабінету Міністрів України «Про прибутковий податок з громадян» типовим для цього періоду є стягнення податку з громадян резидентів. Також додалася залежність від характеру отриманого доходу.
III етап (2004-2010 роки)	У зв'язку з введенням в дію Закону України «Про податок з доходів фізичних осіб» відбулося значне зменшення податкового навантаження та збільшення бази оподаткування. Також були запроваджені податкові соціальні пільги та податковий кредит.
IV етап (2011-2015 роки)	Особливе значення для даного етапу відіграє прийняття Податкового кодексу України. Відповідно до його положень, прибутковий податок перетворюється на ПДФО, податковий кредит замінюється податковою знижкою, відбулося запровадження малопрогресивної шкали ставок податку.
V етап (2016 до тепер)	Прийнятий Закон України № 909-VIII від 24.12.2015 р, в результаті чого малопрогресивна шкала ставки податку замінюється на пропорційну ставку (18%). Також в Україні починається курс на децентралізацію. Були внесені зміни до Бюджетного кодексу України щодо розподілу ПДФО. Підвищення ролі ПДФО в об'єднанні територій та джерела фінансування ОТГ.

Варто зазначити, що зміни в розвитку ПДФО відбуваються до сих пір під впливом різноманітних політичних та економічних чинників.

В наш час, Україна як і більшість розвинених країн надають податкам особливе значення у вирішенні соціальних питань суспільства. Оподаткування фізичних осіб є дієвим важелем з реалізації завдань соціальної політики, яка забезпечує гідний рівень життя населення та є одним з найефективніших способів соціальної підтримки та забезпечення соціальної справедливості[32].

Рівень доходів громадян повинен регулюватися відповідно до структури особистого споживання. На сьогодні в Україні одна з ключових ролей відведена державному регулюванню. Його головним засобом, типовим для будь-якої податкової системи, є оподаткування.

Регулювання доходів населення є важливим для кожної держави. Крім того, це впливає на приріст платоспроможності громадян, їх розмір заощаджень та споживань, що, так само, призводить до зростання темпів економічного росту [13].

Інакше кажучи, за допомогою податків можна як стимулювати найбільш розумне використання свого бюджету, так і перенаправити його на допомогу громадян, які мають найменшу соціальну захищеність.

Одним з важливих умов реалізації соціальної функції державою є формування соціальної спрямованості оподаткування доходів фізичних осіб з обов'язковою кількісною, якісною, а також неодмінно об'єктивною оцінкою.

Соціальна функція і спрямованість оподаткування безпосередньо пов'язані з моделлю фінансового забезпечення соціальної політики. Соціальна функція ПДФО реалізується за допомогою скорочення нерівності, що стосується розподілу доходів, впливу на їх рівень, заощаджень населення, обсягу, динаміки і структури внутрішнього попиту, якості життя, демографічних та інших показників соціальної сфери [26].

За допомогою ПДФО держава впливає на соціальне забезпечення, охорону здоров'я, материнство, дитинство, медичну допомогу, загальнодоступність і безкоштовність освіти, реалізацію громадянами права

на працю, захист від безробіття, трудові взаємовідносини у сфері виробництва, обігу, управління, культури та науки.

Також, одним із завдань ПДФО є розподіл і перерозподіл національного доходу, тим самим, реалізується фіскальна функція податку. В свою чергу, перерозподілені доходи направляються на користь суспільних потреб, тобто, соціально незахищеним верствам населення [32].

Таким чином, специфіка оподаткування доходів населення полягає в тому, що ПДФО є індивідуальним платежем на користь держави. Розмір сплачуваного податку фізичними особами визначає вартісну величину, наданих державою соціальних послуг

Хоча, ми не можемо провести зв'язок між обсягом відрахувань з доходів кожного громадянина та отриманим ним соціальних пільг, але можливо порівняти обсяг доходів, отриманих державою від оподаткування доходів громадян з розміром державних витрат на соціальну сферу.

Чим вище частка податку в доходах бюджетної системи держави, тим більшим є взаємозв'язок. Цьому сприяє і використання інших механізмів бюджетного регулювання.

Ще однією функцією ПДФО є регулююча, яка в загальному випадку означає його здатність стимулювати або стримувати відтворення, впливати на накопичення капіталу та на величину платоспроможного попиту громадян. Регулюючу функцію можна також поділити на стимулюючу і дестимулюючу. Реалізація даної функції можлива через такі елементи прибуткового оподаткування як податкові відрахування, пільги та ставки [19].

Специфіку ПДФО як податкового інструменту державного впливу на суспільство і економіку також визначає його системний характер. Системність прибуткового оподаткування полягає в залученості в механізм соціального регулювання всіх його елементів, що сприяє досягненню справедливості в розподілі національного доходу, і утворення грошового фонду країни для фінансування заходів, орієнтованих на реалізацію соціальної стратегії.

Отже, системний характер ПДФО виявляється не тільки в його фіскальній і регулюючій функції, але і в цільовому вирішенні соціальних завдань.

Потенціал податку на доходи фізичних осіб в повній мірі реалізується за допомогою складання такого балансу його елементів, коли в бюджет країни мобілізуються максимальні платежі від податку і при цьому дотримується справедливе співвідношення доходів різних верств населення після оподаткування [34]. Тобто під потенціалом податку розуміється його здатність виконувати властиві йому як економічній категорії функції щодо акумулювання доходів до бюджету держави, розподілу національного доходу та регулювання економічних механізмів.

Оподаткування індивідуальних доходів громадян впливає на відтворення людського капіталу та зростання рівня життя. Динаміка зміни рівня доходів громадян знаходить відображення в тенденції основних індикаторів, що характеризують розвиток економіки. Збільшення доходів населення сприяє зростанню споживання і накопичення, а значить поліпшенню рівня життя, зміни демографічної кон'юнктури та зростання тривалості життя [19].

Отже, сьогодні саме прямі податки є значним джерелом доходів бюджету. ПДФО є одним з основних джерел фінансування нашої країни.

З урахуванням виявлених особливостей прояву функцій цього податку, що виражають його економічну сутність, а також об'єкта оподаткування – доходів населення, що надають прямий вплив на показники якості життя, основною роллю ПДФО є соціальна функція.

1.2 Механізм стягнення податку на доходи фізичних осіб

Особливості ПДФО, що визначають його місце в економіці України і значення для досягнення цілей економічного зростання, зумовлені рядом факторів. По-перше, податок є прямим і тому безпосередньо впливає на рівень

доходів, що залишаються в розпорядженні у платників податків. По-друге, він має найбільш широке охоплення серед платників податків у порівнянні з іншими податками, так як його сплата покладена безпосередньо на населення держави, причому платять його не тільки резиденти, але і іноземні громадяни. По-третє, об'єкт оподаткування є досить широким і передбачає оподаткування доходів, одержуваних у різних формах і від різних джерел.

Саме тому, необхідно більш детально розглянути особливості стягнення цього податку. Адже, незважаючи на зовнішню зрозумілість суті ПДФО, при його обчисленні та сплаті на практиці виникає безліч питань.

ПДФО оподатковується відповідно до положень, установлених у Податковому кодексі України (далі – ПКУ), а саме: IV розділу [20].

Щоб характеристика податку була більш об'єктивною та точною, необхідно розглянути всі елементи ПДФО (рис. 1.1) [20].

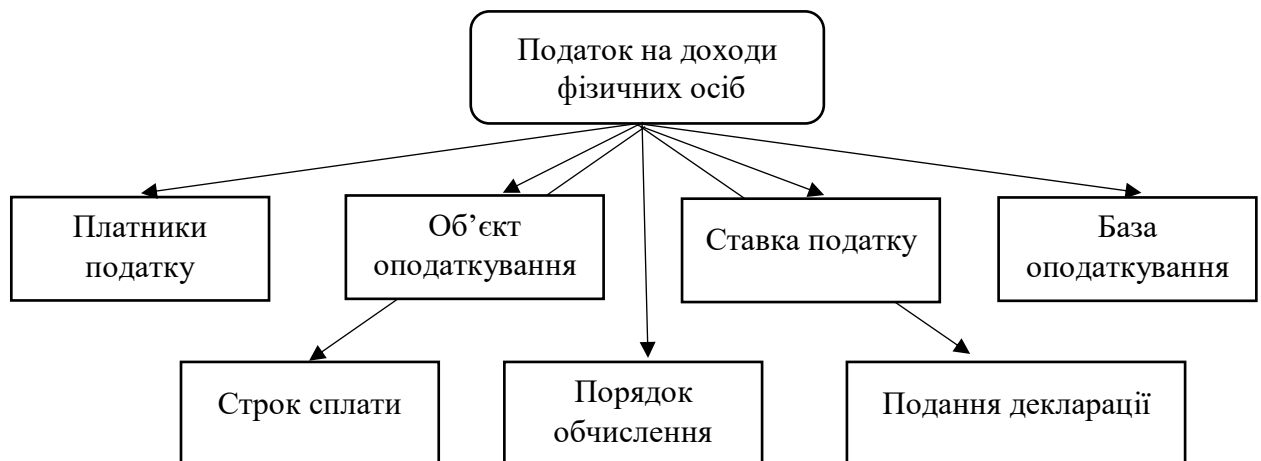

Рисунок 1.1 – Структура податку на доходи фізичних осіб

Таким чином, послідовний розгляд всіх елементів податку допоможе більш повно ознайомитися з особливостями оподаткування доходів фізичних осіб.

Почнемо з платників податку та об'єктів оподаткування, так як вони мають прямий зв'язок між собою. Як відомо, залежно від виду платника ПДФО, вони можуть мати зовсім різні об'єкти оподаткування, тобто для

одного платника певний об'єкт оподатковується, в той час, як для іншого – ні (рис. 1.2) [20].

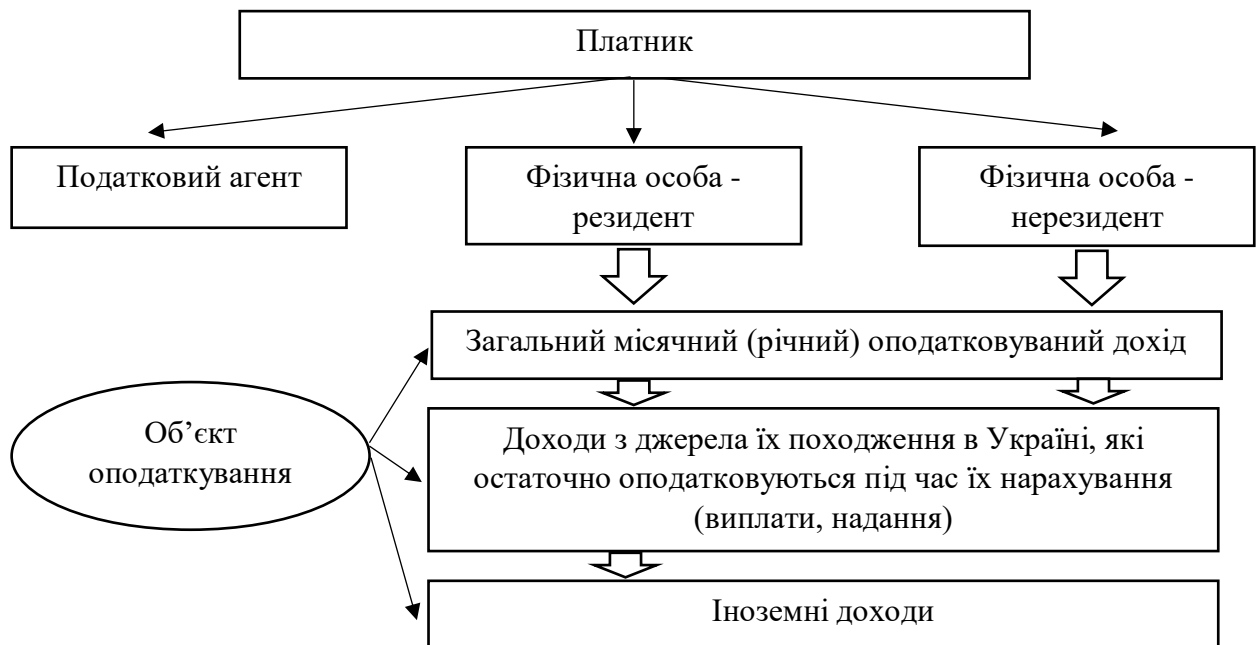

Рисунок 1.2 – Платники та об'єкти оподаткування ПДФО

Наступним елементом, який необхідно розглянути є база оподаткування. В залежності від того, чи має платник право на податкову знижку виділяють два її види.

Якщо платник не має жодних знижок, то базою є загальний оподаткований дохід з повним переліком доходів, якого можна ознайомитися в пункті 164.2 ПКУ. Якщо платник отримав певні податкові знижки, то базою є чистий оподатковуваний дохід.

Як відомо, сума, яку необхідно сплатити до бюджету розраховується за допомогою певних відсоткових ставок. Щодо ПДФО, то базова ставка дорівнює 18%. Ще існують ставки 0%, 5% та 9% [20].

Загальний порядок обчислення ПДФО встановлено ст. 168 ПКУ, відповідно до якої, загальна сума податку обчислюється за підсумками податкового періоду стосовно всіх доходів платника податків, дата отримання яких відноситься до відповідного податкового періоду.

Щоб визначити загальну суму податку платнику податків потрібно проаналізувати отримані ним доходи, і далі визначити податкову базу. Якщо має місце отримання доходів, які оподатковуються як за базовою, так і за іншими ставками, то податкові бази визначаються окремо за кожною ставкою податку.

Відносно доходів, які оподатковуються за базовою ставкою податку, податкова база визначається як грошове вираження таких доходів, що підлягають оподаткуванню, зменшених при цьому на суму податкових знижок, передбачених ст. 166 ПКУ.

Таким чином, сума податку розраховується шляхом множення бази оподаткування на ставку податку.

Існують випадки, коли доходи платника виражені у негрошовій формі. В такому разі, базою є вартість доходу, розрахована за звичайними цінами. Потім її необхідно помножити на коефіцієнт.

Платникам ПДФО надаються три види пільг, які розглянемо на рис. 1.3

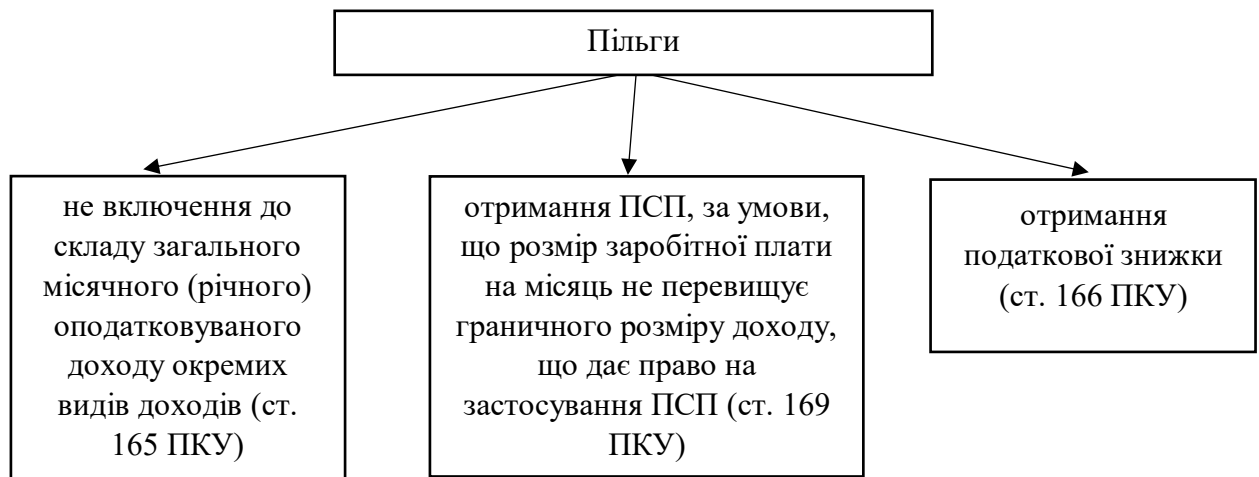

Рисунок 1.3 – Пільги, які надаються платникам ПДФО

Відповідно до пункту 168.1 ПКУ, існує декілька способів сплати ПДФО до бюджету. Якщо фізична особа отримує дохід готівкою або зарахуванням на банківський рахунок, то податковому агенту необхідно перерахувати податок до бюджету у день отримання оподаткованого доходу.

Якщо фізична особа отримує дохід в негрошовій формі, то податковому агенту необхідно перерахувати податок до бюджету у термін до 3-х банківських днів. Якщо дохід був нарахований, але не отриманий фізичною особою, то потрібно перерахувати податок протягом 30 днів.

Якщо день перерахування податку до бюджету припадає на святковий, неробочий або вихідний день, то сплатити ПДФО необхідно завчасно, оскільки в положеннях ПКУ не передбачено перенесення дати сплати податку.

Відповідно до ст. 179 ПКУ, деякі платники податку повинні подавати податкову декларацію, наприклад, фізичні особи-підприємці та особи, які проводять незалежну професійну діяльність. З термінами подання цієї звітності є можливість ознайомитися в даній статті ПКУ.

Отже, основні особливості оподаткування ПДФО відображені у IV розділі ПКУ. В процесі проведення детального розгляду статей було сформовано сучасний механізм стягнення ПДФО. Але, є очевидним, що потрібно послідовно реформувати цей механізм, так як в Україні у перспективі спостерігається існуюча зараз тенденція до нерівномірного розподілу податкового навантаження.

1.3 Світовий досвід оподаткування доходів фізичних осіб

Податкові системи зарубіжних країн суттєво відрізняються одна від одної, хоча і мають багато спільного. Перспективним напрямом удосконалення справляння податку на доходи фізичних осіб в Україні є аналіз зарубіжного досвіду.

У кожній державі ПДФО має свої особливості справляння, зумовлені історичними, політичними та економічними факторами. Для більшості розвинених країн можна виділити загальні спільні риси, які характеризують цей податок.

Проаналізувавши підходи зарубіжних країн до справляння ПДФО, виділяють декілька їх способів (рис. 1.4) [8].

Рисунок 1.4 – Способи стягнення ПДФО

Є країни, які повністю відмовилися від стягування ПДФО з своїх громадян. До таких країн належать Бермудські Острови, Багами, Андорра, Монако, а також деякі країни Близького Сходу, Бахрейн, Кувейт, Оман. Ці країни поповнюють свій бюджет за рахунок продажу нафти, а також доходів від туризму [18].

В Україні зараз діє так званий пропорційний ПДФО, тобто кожен громадянин віддає державі однакову частку свого доходу в розмірі 18%. На думку багатьох економістів, така шкала оподаткування характерна для країн з економікою, що розвивається. У той же час майже у всіх розвинених країнах ставки податку є прогресивними, завдяки чому суми, що відраховуються з доходів забезпечених людей в сукупності перевищують податки малозабезпечених верств населення [8].

Для більш детального аналізу досвіду зарубіжних країн стосовно функціонування ПДФО, вважаємо за необхідність, розглянути ставки за якими стягується цей податок в окремих європейській та інших країнах (табл.1.2) [39].

Таблиця 1.2 – Ставки ПДФО в окремих країнах за станом на 1 січня 2020 року

Країни з пропорційною шкалою		Країни з прогресивною шкалою	
Країни	Ставка, %	Країни	Ставка, %
Україна	18	США	0-37
Угорщина	15	Німеччина	14-47,5
Чехія	15	Японія	5-50
Румунія	16	Франція	0-45
Білорусь	13	Італія	23-43
Естонія	20	Великобританія	0-45
Росія	13	Ізраїль	10-50
Болгарія	10	Швеція	0-57
Латвія	23	Данія	38-56,5

Як видно з таблиці 1.2, в Україні діє середня ставка податку серед країн, що використовують пропорційну шкалу оподаткування. Що стосується прогресивних податкових ставок, то в світовій практиці ставки прибуткового податку, як правило, побудовані на системі складної прогресії.

Для досягнення соціальної справедливості оподаткування, уряди країн з найбільш високим рівнем життя застосовують прогресивну ставку податку, де її розмір повністю залежить від суми отриманого за податковий період доходу.

В Японії сплата державного прибуткового податку фізичними особами відбувається за прогресивною шкалою, що має аж 5 ставок а саме: 10%, 20%, 30%, 40% і 50%, а також прибутковий податок префектури у розмірі 2-4% [40]. В Японії оподатковувані доходи поділяються на 10 категорій, а саме: заробітна плата, доходи від підприємницької діяльності, випадкові доходи, змішані доходи, доходи від капіталу, доходи від нерухомості, відсотки за вкладками, дивіденди, вихідну допомогу, бонуси. Хоча в Японії дохід оподатковується за високими ставками, але до нього застосовується досить значний неоподатковуваний мінімум, який враховує також сімейний стан людини.

Якщо розглянути досвід оподаткування громадян у Швеції, варто зазначити, що податок поділяється на муніципальний і національний. Дохід в розмірі не більше 401100 шведських крон обкладається муніципальним податком за ставкою 28,2-34,2%. Сума коштів, що перевищує цей дохід

обкладається також національним податком 20-25%. Таким чином, максимальна ставка податку складає 57%. Це найвища гранична ставка в світі. Резиденти Швеції зобов'язані сплачувати ці два види податків з доходу, отриманого як в Швеції, так і за її межами, а нерезиденти - тільки з доходів, отриманих на території Швеції [40].

Також тут передбачені відрахування, які представляють собою витрати на отримання доходу, внески на обов'язкове медичне страхування і пенсійне забезпечення. Таким чином, особи, які отримують великі доходи, втрачають велику їх частину, а малозабезпечені верстви населення навпаки, отримують з бюджету більше, ніж платять.

Найскладніші системи оподаткування доходів населення, застосовуються в США, Франції, Данії. Це спричинено тим, що різні види доходів оподатковуються за різними схемами.

У Сполучених Штатах Америки ПДФО служить інструментом регулювання економіки, його питома вага в структурі доходів держави становить 40%. Населення США сплачує 3 види податку: федеральний, штатний і місцевий. Індивідуальний податок обчислюється шляхом вирахування з оподатковуваного доходу (заробітна плата, пенсії, допомоги, доходи від продажу майна та ін.) неоподатковуваного мінімуму, сплачених до бюджету країни податків, витрат, спрямованих на отримання доходу та медичне обслуговування. Отриманий в результаті оподаткування дохід розбивається на відрізки, до кожного з яких застосовується відповідна з шести ставок - 10%, 12%, 15%, 22%, 24%, 32%, 35% і 37% [40].

Крім федерального податку на доходи, існують податки штатів і місцеві індивідуальні податки. Кожен штат має право встановлювати свої ставки податку. Мінімальна ставка 1,4% встановлена в Нью-Джерсі, максимальна ставка 12% в Північній Дакоті. ПДФО для штатів є основним джерелом доходу. Він виступає як регулятор економіки держави в цілому і служить цілям розподілу національного доходу країни.

Щодо Франції, то ПДФО є спрямованим на стимулювання вкладів населення в нерухомість, покупку акцій, благодійність і накопичення заощаджень [33]. У зв'язку з цим передбачений великий перелік витрат, що зменшують оподатковувану базу, а також податкові відрахування. Це говорить про орієнтованість системи оподаткування фізичних осіб на підтримку соціально незахищених верств населення та виконання державою соціальних функцій.

Як і в більшості європейських країн у Франції застосовується прогресивна шкала податкових ставок і неоподатковуваний мінімум, які підлягають перегляду щороку, враховуючи рівень інфляції. Всі доходи фізичних осіб діляться на 8 категорій: заробітна плата, пенсії; винагороди керівників підприємств; промислові та комерційні прибутку; некомерційні прибутку; сільськогосподарські прибутку; земельна рента; дивіденди і відсотки; доходи від перепродажу рухомого і нерухомого майна. Залежно від розміру доходу ставки варіюються від 0 до 45% [39]. Щорічно прибутковий податок забезпечує близько 20% податкових надходжень, проте фактично їм обкладається лише кожна друга французька сім'я.

У Данії диференціація ставок відбувається в залежності від суми та виду доходів, які, в свою чергу, поділяють на особисті та доходи від капіталу. До особистих відносять заробітну плату, пенсії, вартість безкоштовного житла. До доходів від капіталу - чисті відсотки, отриману орендну плату за надане в оренду житло. Таким чином, оподаткований дохід складається з особистого та доходу від капіталу за мінусом наданих пільг [8].

Як показує зарубіжний досвід, прогресивне оподаткування в зарубіжних країнах застосовується в поєднанні з широкою системою податкових відрахувань та пільг. Ще однією особливістю виступає неоподатковуваний дохід у поєднанні з сімейною системою оподаткування. Однак, останнім часом спостерігається тенденція до переходу ряду країн від спільного оподаткування подружжя та сімей до обов'язкового або добровільного індивідуального оподаткування фізичних осіб.

У деяких країнах, наприклад, в Нідерландах і Бельгії, можливість подачі декларацій окремими фізичними особами поширюється тільки на індивідуальний дохід, тоді як інвестиційний включається до доходу громадянина, який має більш високий дохід і оподатковується у його складі.

У Німеччині доходи подружжя можуть обкладатися податком як окремо, так і спільно, при цьому шкала ставок, що застосовується при спільній подачі декларації, призводить до такого же податкового навантаження, як в разі поділу доходів на рівні частини з метою застосування індивідуальних шкал оподаткування [33].

В даний час існує лише кілька країн, в яких суб'єктом оподаткування визнається тільки сім'я або подружня пара. Еталонною країною для спільного оподаткування сімей визнається Франція. У цій країні об'єктом оподаткування є сукупний річний дохід сім'ї. Неоподатковуваним мінімумом є дохід, який становить 25 610 євро в рік і він оподатковується за ставкою 0% [40].

Сплата ПДФО в розвинених зарубіжних країнах здійснюється двома основними способами: утриманням у джерела і деклараційних [9].

У більшості зарубіжних країн податок з доходів найманих працівників стягується у джерела. Виняток становить Франція, де працівники сплачують податок самостійно с заробітної плати.

Терміни сплати податку встановлюються в залежності від методу його сплати. Декларації про доходи за минулий рік подаються у податкові органи на початку нового податкового року, а сплата податку у джерела здійснюється щомісяця або щотижня в залежності від дати отримання заробітної плати, також за фактом отримання дивідендів та виплат за іншими джерелами доходів.

Варто відзначити систему адміністрування ПДФО Швеції. Податкові органи цієї країни мають доступ до всіх баз даних про доходи платників податків, на підставі яких і заповнюють декларації та обчислюється сума податку, що підлягає сплаті [18].

Платник податків, в свою чергу, має право спростувати інформацію, наведену в декларації у вищому податковому органі. Законодавство Швеції передбачає досить жорсткі штрафи за недоплату податку, проте в разі виявлення переплати ці суми підлягають поверненню з нарахованими відсотками. Незважаючи на високі ставки, суми, які надходять до бюджету в вигляді податків з доходів є досить значними. Це пояснюється високою соціальною спрямованістю державних витрат, активним втручанням держави в життя суспільства і направленням грошових коштів безпосередньо на реалізацію соціальної політики держави.

Отже, проаналізувавши різні підходи до визначення елементів податку на доходи фізичних осіб за кордоном, можна виділити наступні тенденції розвитку оподаткування ПДФО в світі: відмова від подружнього і сімейного оподаткування доходів фізичних осіб на користь індивідуального прибуткового оподаткування; розширення бази оподаткування шляхом включення сум, які раніше не обкладалися даним податком; використання прогресивного методу оподаткування для побудови шкали ставок податку; встановлення неоподаткованого мінімуму; встановлення двох основних способів сплати податку: утримання податку у джерела і деклараційного.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

2.1 Аналіз структури і динаміки податку на доходи фізичних осіб до державного бюджету України

Формування дохідної бази державного бюджету України, а також місцевих бюджетів здійснюється за рахунок податкових і неподаткових доходів. При цьому визначальним і головним дохідним джерелом є саме податкові надходження, які дозволяють забезпечувати обороноздатність країни, виплату заробітної плати працівникам бюджетної сфери, фінансування державних програм та інше. На рисунку 2.1, графічно зображено питому вагу податкових доходів в зведеному бюджеті України [5].

Рисунок 2.1 – Динаміка дохідної бази зведеного бюджету України протягом 2014 – 2020 років

Проаналізувавши дані наведені в рисунку 2.1, можна з впевненістю сказати, що у формуванні зведеного бюджету питому вагу займають саме

податкові надходження. Протягом 2014 - 2020 років їх частка в бюджеті України в середньому становила близько 78%.

Одна з ключових ролей у формуванні зведеного бюджету належить ПДФО. Ефективне справляння даного податку забезпечує стабільні грошові надходження до бюджету, а також розподіл національного доходу між різними верствами населення, що, в свою чергу, допомагає досягти соціальної стабільності суспільства.

Як відомо, виділяють три функції ПДФО, а саме: фіскальну, регулюючу і соціальну. Саме фіскальна функція забезпечує акумулювання грошових коштів в вигляді ПДФО до бюджету. Частина зібраних коштів направляється на утримання армії, державного сектору, а також архівів, бібліотек, театрів, музеїв та деяких навчальних закладів. Інша частина акумульованих коштів направляється на забезпечення соціально незахищених верст суспільства[12].

Важливість даного податку для зведеного бюджету України можна розглянути проаналізувавши податкові надходження в розрізі трьох основних податків, таких як податок на прибуток (далі – ППП), податок на додану вартість (далі – ПДВ) та ПДФО (табл. 2.1) [18].

Таблиця 2.1 – Динаміка податкових надходжень від ПДВ, ПДФО та ППП протягом 2014 -2019 років

Рік	Вид податку					
	ПДВ		ПДФО		ППП	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
2014	139024	30,48	75 202	16.48	40 201	8.81
2015	178452	27,37	99 983	15.33	39 053	5.99
2016	193546	24,72	138 781	17.72	60 223	7.69
2017	243626	23,96	185 686	18.25	73 397	7.22
2018	295377	24,94	229900	19.41	106182	8.97
2019	329759	25,57	275458	21.35	117316	9.10

Дані, наведені в таблиці 2.1 свідчать про збільшення питомої ваги ПДФО в зведеному бюджеті України протягом 2014-2019 років. Частка податку в загальній сумі доходів країни протягом аналізованого періоду збільшилася на

5%, а в 2019 році становила понад 21%. Таким чином, ПДФО є одним із основних джерел наповнення бюджету України. Крім того, всі аналізовані податки мають тенденцію до збільшення в розрізі надходжень до бюджету, яку графічно відображено на рисунку 2.2 [18].

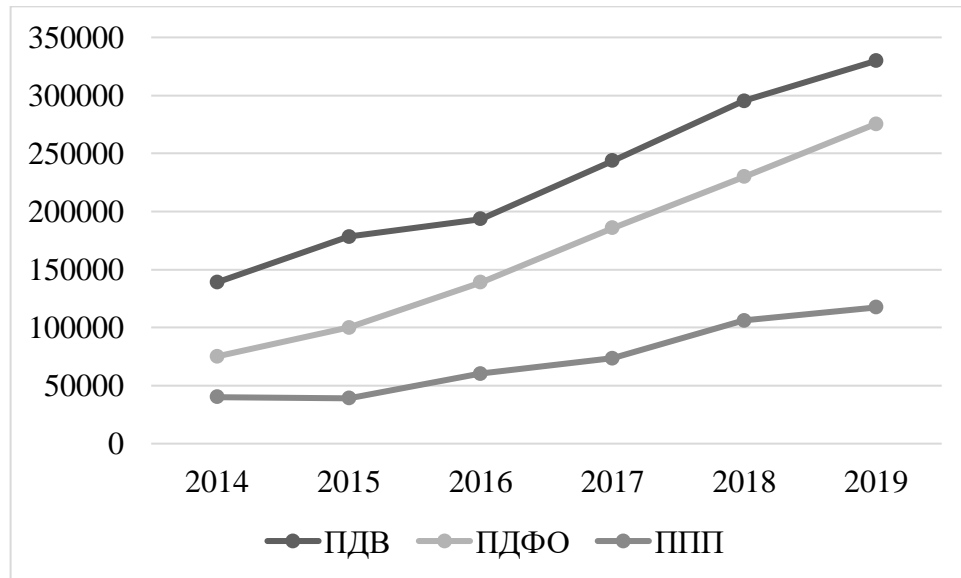

Рисунок 2.2 – Надходження до бюджету трьох основних податків в Україні за 2014-2019 рр., млн. грн

Як відомо, до зведеного бюджету України входить сума зібраного ПДФО, який надалі у певному відсотковому відношенні розподіляється між державним та місцевими бюджетами.

Якщо брати до уваги мешканців м. Києва, то сплачене ПДФО з їх доходів розподіляється наступним чином: 60% до державного бюджету, а 40% до власного.

Сплачене ПДФО фізичними особами, які проживають в інших містах, селищах або селах розподіляється дещо іншим чином, а саме: 25% перераховується до державного бюджету, 15% до обласного, решта до власного бюджету [16].

Динаміка розподілених податкових надходжень ПДФО між двома бюджетами графічно відображено на рисунку 2.3 [5].

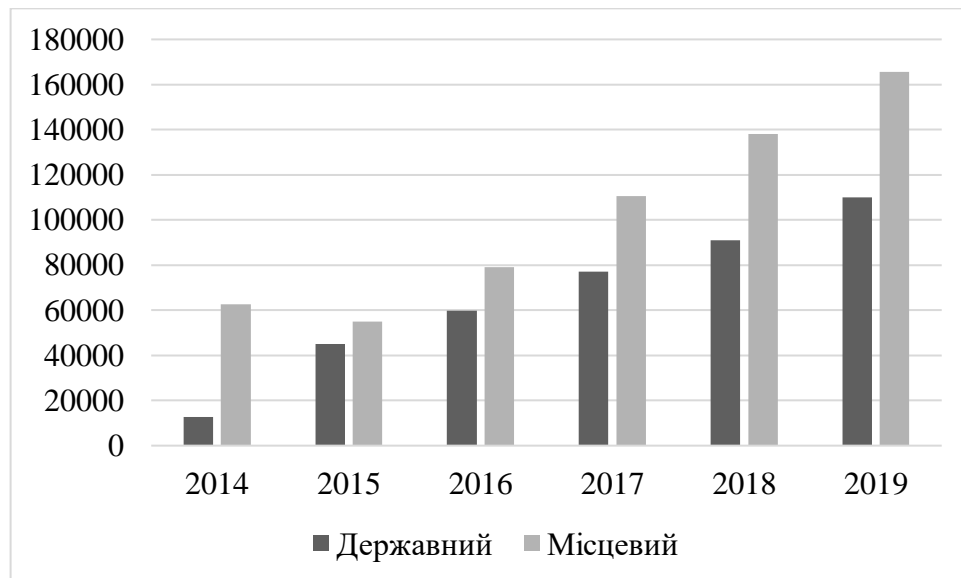

Рисунок 2.3 – Розподіл податкових надходжень ПДФО між бюджетами протягом 2014-2019 рр., млн. грн.

Проаналізувавши наведені дані на рисунку 2.3, можна зробити висновок, що більша частина зібраних коштів з ПДФО надходить до місцевого бюджету. Пов'язано це з фінансовою децентралізацією в Україні котра почалась ще з 2014 року. Таким чином, до місцевих органів самоврядування надходить 60% сплаченого ними ПДФО. Саме тому, цей податок відіграє ключову роль у формуванні доходів бюджетів місцевого рівня.

Як було зазначено, однією з основних функцій ПДФО є фіскальна. Вона є ключовим інструментом фіскальної політики будь-якої держави та полягає в акумулюванні грошових коштів з оподаткованих доходів громадян до бюджету країни.

Аналізуючи функціонування системи оподаткування фізичних осіб, необхідно розглянути структуру ПДФО. Сьогодні до зведеного бюджету України входять наступні види доходів, які оподатковуються ПДФО:

- ПДФО із заробітної плати;
- ПДФО із виплат військовослужбовцям;
- ПДФО із доходів інших ніж заробітна плата;
- ПДФО за результатами річного декларування;

- ПДФО з доходу у вигляді процентів;
- ПДФО з пенсій або довічного грошового утримання;
- Військовий збір [16].

Далі розглянемо динаміку надходжень ПДФО до зведеного бюджету України в розрізі основних видів доходу із врахуванням військового збору (табл. 2.2) [5].

Таблиця 2.2 – Структура надходжень ПДФО до зведеного бюджету України в розрізі джерел доходу протягом 2014-2019 рр., млн. грн.

Основні статті доходів ПДФО	Роки					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ПДФО із заробітної плати	59 859	68 304	97 880	139 735	175 182	209 010
ПДФО із доходів військових	3 306	4 663	8 209	9 660	11 678	15 397
ПДФО із доходів інших ніж заробітна плата	4 215	5 920	9 138	11 491	14 506	16 794
ПДФО за результатами річного декларування	1 897	2 141	2 966	3 587	4 508	6 342
ПДФО з доходу у вигляді процентів	2 126	8 217	7 611	6 015	5 280	5 487
Військовий збір	2 534	9 153	11 457	15 067	18 723	22 425

Дані в таблиці 2.2 свідчать про те, що у структурі ПДФО, поданій у зведеному бюджеті України, вагому частку займає саме податок із заробітної плати. Протягом аналізованого періоду сума надходжень податків утриманих із заробітної плати збільшилася на 150 млн. грн. Варто зазначити, що суми надходжень в розрізі більшості розглянутих статей доходу за період 2014-2019 років мали тенденцію до поступового збільшення. Це зумовлено збільшенням мінімальної та середньої заробітної плати серед громадян в Україні.

Також ПДФО з доходу у вигляді процентів з кожним роком поступово зменшується. Це пов'язано зі зниженням депозитних ставок за останні роки, що призводить до отримання менших доходів від розміщених депозитних вкладів [6].

Питома вага кожного виду доходів у загальній структурі надходжень ПДФО до зведеного бюджету України наведена в Додатку Б.

Оскільки, ПДФО із заробітної плати займає найбільшу питому вагу у загальній сумі надходжень від даного податку, вважаємо за необхідне, проаналізувати його частку у відсотковому відношенні (рис. 2.4) [5].

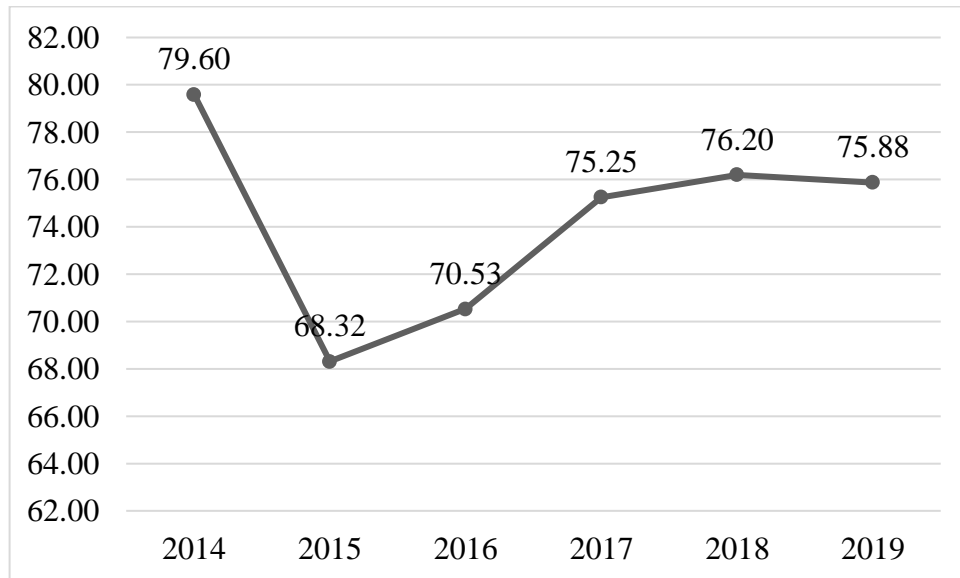

Рисунок 2.4 – Частка ПДФО із заробітної плати у загальній сумі ПДФО протягом 2014-2019 рр., %

Як бачимо, протягом аналізованого періоду питома вага ПДФО із заробітної плати у загальному ПДФО склала понад 75%. Це свідчить, про те що суми податку, відраховані із заробітних плат працівників відіграють значну роль у наповненні зведеного бюджету України.

Отже, можна зробити висновок, що основним джерелом поповнення державного бюджету України є саме податкові надходження, оскільки вони складають близько 80% від загальної суми надходжень. Частка ПДФО з кожним роком збільшувалася, та станом на 2019 рік становила понад 75% від загальної суми надходжень до бюджету. Більша частина ПДФО розподіляється між місцевими бюджетами, та є основним джерелом їх наповнення. Після податкових реформ 2015-2016 років, була розширена база оподаткування ПДФО, за рахунок відмінних від заробітної плати доходів.

Тому в сукупних надходженнях ПДФО частка від заробітної плати знизилася, та складає зараз 75%, хоча до цього складала близько 90% .

2.2 Вплив податкового навантаження на соціально-економічний стан фізичних осіб в Україні та світі

Одним із основних аспектів функціонування податкової системи є оцінка податкового навантаження. Цей показник дозволяє визначити ефективність податкової політики держави, тобто її можливість здійснювати покладені на неї функції.

Податкове навантаження – це розрахований показник, при якому досягається одночасне урахування інтересів платників податків щодо їх платоспроможності після сплати податків та акумулювання державою достатніх коштів для реалізації всіх поставлених перед нею завдань [31].

Якщо рівень податкового навантаження є високим, це означає, що фізичні особи або підприємці сплачують досить високі податки до бюджету, що є вкрай обтяжливим. Знизити податкове навантаження можливо за рахунок зменшення податкових ставок або збільшення певних пільг.

Якщо рівень податкового навантаження є низьким, це може свідчити про недоотримання державою коштів та складність реалізації покладених на неї функцій.

Для оцінки ефективності функціонування податкової системи в Україні, необхідно проаналізувати загальний рівень податкового навантаження. Для його розрахунку потрібно скористатися формулою 2.1 [19]:

$$\text{ПН} = \frac{\text{ФПН}}{\text{ВВП}} \quad (2.1)$$

де ПН – податкове навантаження,

ФПН- фактичні податкові надходження,

ВВП- валовий внутрішній продукт.

Отримані результати розрахованого загального рівня податкового навантаження в Україні наведені в таблиці 2.3 [18].

Таблиця 2.3 – Розрахунок податкового навантаження в Україні за 2014-2019 рр.

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ФПН, млн грн	401588	610338	733910	828159	986349	1070321
ВВП, млн грн	1586915	1988544	2385367	2983882	3558706	3974564
ПН, %	25	31	31	28	28	27

Як бачимо, за останні роки рівень податкового навантаження в середньому складав 28%. Також, варто зазначити, що з кожним аналізованим роком в Україні цей показник поступово зменшується. Це є позитивною тенденцією, адже високий рівень податкового навантаження є обтяжливим для платників податків.

Для того, щоб аналіз був більш повним, необхідно проаналізувати рівень податкового навантаження і в інших країнах (табл 2.3) [26].

Таблиця – 2.4 Розрахунок податкового навантаження у світі протягом 2014-2019 рр.

Країна	Показник загального податкового навантаження, %					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Італія	43.2	43.1	42.4	42.1	41.9	42.6
Швеція	42.7	43.2	44.7	44.7	44.4	43.6
Данія	49.9	47.3	46.6	46.5	45.1	46.9
Греція	39.4	39.8	42.1	42.2	42.7	41.9
Нідерланди	37.6	36.5	38.9	39.2	39.3	39.8
Франція	47.7	47.7	47.6	48.3	48.2	47.4
Польща	33.1	33.4	34.3	35.0	36.0	36.0
Чехія	34.2	34.3	35.1	35.4	36.0	36.1
Іспанія	34.8	34.7	34.4	34.7	35.4	35.4
Фінляндія	43.6	43.7	43.9	43.1	42.5	42.3
Бельгія	48.2	47.4	46.6	47.1	47.1	45.9
Норвегія	39.0	38.7	39.2	39.1	39.9	40.2
Австрія	43.5	43.9	42.4	42.5	42.9	43.1
Швейцарія	26.0	26.7	26.7	27.4	27.8	27.4

Як бачимо, у порівнянні з іншими розвиненими країнами в нашій країні досить низький рівень податкового навантаження. Дані в таблиці 2.4 свідчать про те, що рівень податкового навантаження суттєво відрізняється у аналізованих країнах. Наприклад, у Франції цей показник на 20% більший, ніж у Швейцарії. Такий розрив податкового навантаження зумовлений різною методологією та підходами щодо запровадження виду та розміру податкових ставок, бази та об'єкта оподаткування, обсягом ВВП, а також рівнем соціально-економічного розвитку.

Основним елементом, що визначає рівень податкового навантаження фізичних осіб є ставка ПДФО. Якщо брати фізичних осіб в Україні, то після реформ, які проводилися з 2014 року рівень податкового навантаження на доходи українців підвищився. Пов'язано це з тим, що була введена єдина ставка ПДФО у розмірі 18%, а також військовий збір 1,5%, а до цього ставка ПДФО складала 15%. Тим самим підвищився рівень навантаження процентних доходів, а саме депозитних вкладів розміщених у банках України. Також у зв'язку з підвищенням мінімальної заробітної плати певна частина громадян припинила отримувати соціальні пільги.

Раніше нам був розглянутий світовий досвід оподаткування фізичних осіб, де в таблиці 1.2 були наведені ставки ПДФО у різних країнах світу з прогресивною та пропорційною шкалою.

Сьогодні аналізуючи податкове навантаження на фізичних осіб, його стали оцінювати не за часткою вилучення податків з їх доходу, а за обсягом коштів, що залишилися у платника податків, тобто за зарплатою після сплати податків [31].

Мінімальний розмір заробітної плати є ключовим інструментом держави, який вводиться з метою згладжування нерівності доходів серед працівників. Тому мінімальна заробітна плата як для робітників, так і для роботодавців є ваговим моментом у формуванні ціни робочої сили на ринку праці.

В таблиці 2.5 ми розглянемо рівень податкового навантаження на мінімальну заробітну плату в європейських країнах за 2019 рік [37].

Таблиця 2.5 – Рівень податкового навантаження на мінімальну заробітну плату у країнах

Країна	Заробітна плата до оподаткування, євро	Заробітна плата після сплати податків, євро	Рівень податкового навантаження, %
Ірландія	1563.25	1509.00	3.47
Франція	1498.47	1386.00	7.51
Нідерланди	1578.00	1430.00	9.38
Литва	400.00	361.00	9.75
Великобританія	1395.00	1236.00	11.40
Португалія	677.00	587.00	13.29
Іспанія	859.00	733.00	14.67
Чехія	480.00	408.00	15.00
Люксембург	1998.59	1687.00	15.59
Україна	132.00	108.00	18.00
Бельгія	1562.59	1216.00	22.18
Болгарія	261.00	202.00	22.61
Німеччина	1498.00	1102.00	26.44
Латвія	430.00	314.00	26.98
Польща	503.00	353.00	29.82
Угорщина	445.00	296.00	33.48
Румунія	409.00	251.00	38.63

Аналізуючи дані наведені в таблиці 2.5, можна зробити висновок, що у 9 із 16 країн, рівень податкового навантаження на мінімальну заробітну плату є меншим, ніж в Україні.

Якби заробітна плата в нашій країні оподатковувалася як в перших 9 країнах, то з доходу платників податку відраховувалося менше коштів. Варто зазначити, що високий рівень даного показника не завжди свідчить про велике податкове навантаження платників. Тобто, найбільш важливою в даному випадку для платника є кількість благ, які він може купити за зарплату, яка залишається після вирахування податків.

Взагалі, у пострадянських країнах податкове навантаження характеризується різним рівнем: від низького 9,75% в Литві до високого, а саме: 38,63% у Румунії.

Зрозуміло, що робити висновки на основі показників мінімальної заробітної плати є недоречним. Тому для більш повного аналізу пропонуємо розглянути рівень податкового навантаження який базується на даних середньої заробітної плати (табл. 2.6) [35].

Таблиця 2.6 – Рівень податкового навантаження на середню заробітну плату у країнах в 2019 році

Країна	Заробітна плата до оподаткування, євро	Заробітна плата після сплати податків, євро	Рівень податкового навантаження, %
Україна	333.00	273.00	18.00
Іспанія	2,189.00	1,749.00	20.10
Португалія	1,158.00	925.00	20.12
Великобританія	2,498.00	1,990.00	20.34
Литва	885.00	693.00	21.69
Болгарія	586.00	457.00	22.01
Швеція	3,340.00	2,570.00	23.05
Чехія	1,149.00	873.00	24.02
Нідерланди	2,855.00	2,155.00	24.52
Франція	2,957.00	2,225.00	24.75
Латвія	1,013.00	738.00	27.15
Румунія	787.00	565.00	28.21
Люксембур	4,412.00	3,159.00	28.40
Польща	1,102.00	784.00	28.86
Італія	2,534.00	1,758.00	30.62
Угорщина	955.00	635.00	33.51
Австрія	3,632.00	2,324.00	36.01
Німеччина	3,703.00	2,270.00	38.70
Бельгія	3,401.00	1,920.00	43.55

Наведені дані свідчать, про те, що рівень податкового навантаження на середню заробітну плату в Україні є найнижчим у порівнянні з іншими країнами. Досить високі показники навантаження в інших країнах, пов'язані з тим, що в більшості з них використовується прогресивна шкала оподаткування, внаслідок якої утримуються більші суми податку.

Незважаючи на цей факт, українці мають змогу придбати меншу кількість благ на свою чисту зарплатню, в той самий час, платники податку в інших країнах мають більшу купівельну спроможність. Це свідчить про досить високий рівень податкового навантаження в Україні [31].

Таким чином, фактичний рівень податкового навантаження в європейських країнах дає можливість державі акумулювати достатню кількість коштів для стабільного функціонування, а громадянам – можливість забезпечити собі гідний рівень життя. Протилежна ситуація наявна в Україні. Низький рівень заробітних плат не дає можливості ні реалізувати фіскальний потенціал ПДФО, ні забезпечити достатній рівень життя населення.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

3.1 Удосконалення ставок оподаткування ПДФО

Раціональна податкова політика оподаткування доходів повинна сприяти підвищенню добробуту і розвитку населення. В умовах кризових ситуацій в економіці вагомо знижуються обсяги надходжень податкових доходів держави за рахунок зниження обсягів збирання податків і зборів, які вона спрямовує на підтримку рівня мінімальних соціальних потреб українських громадян.

Діючий на сьогодні в Україні механізм нарахування ПДФО потребує подальшого вдосконалення в інтересах формування ефективної системи оподаткування фізичних осіб з урахуванням узгодження інтересів держави і платника податків.

Удосконалення ПДФО має базуватися на комплексному підході, що поєднує як інтереси держави щодо збільшення доходів бюджету, так і інтереси бізнесу і фізичних осіб в зростанні особистих доходів і забезпеченні зростаючого рівня споживання. Велику роль цей податок повинен зіграти в раціоналізації соціальної структури суспільства і, перш за все, в пом'якшенні диференціації рівня доходів між різними соціальними верствами.

Як перспективний напрям розвитку оподаткування доходів фізичних осіб можна назвати можливу відмову від пропорційної ставки. В наш час, варто задуматися про збільшення надходжень ПДФО за рахунок введення диференційованої ставки в залежності від розміру доходу. Це дозволить зменшити податкове навантаження фізичних осіб з низькими доходами і відповідно збільшить його на більш забезпечені верстви населення. З точки зору соціальної справедливості прогресивна ставка - це один з елементів вирівнювання доходів.

Прогресивне оподаткування можна запроваджувати поетапно, спочатку ввести його для процентних доходів. Перш за все, зробимо розподіл вкладників на 2 групи, а саме розмір вкладів до 200000 гривень, а також понад 200000 гривень (таблиця 3.1) [6].

Таблиця 3.1 – Розподіл вкладників за групами в залежності від суми депозиту

Розмір вкладу грн	Кількість вкладників		Сума вкладів	
	тис. осіб	%	млн. грн.	%
до 200000	44240	98,9	218519	41,2
понад 200000	493	1,1	311329	58,8
Разом	44733	100	529848	100

Як бачимо лише 1,1% мають депозит на суму понад 200000 гривень, а решта менше ніж 200000 гривень. Це свідчить про те, що між різними верствами населення України нерівномірний розподіл доходів, оскільки 1,1% населення має на депозитних рахунках 58,8% від загальної суми депозитних вкладів, а решта 98,9% населення лише 41,2% коштів.

Враховуючи нерівномірну акумуляцію коштів за депозитними вкладками, ми пропонуємо встановлювати ставки ПДФО залежно від суми вкладу. Вважаємо за необхідне, звільнити від оподаткування процентні доходи за вкладками фізичних осіб та встановити неоподатковуваний мінімум, що не перевищує суму 5 мінімальних заробітних плат, а саме 25000 гривень. Суму процентних доходів в межах від 25000 до 200000 гривень пропонуємо оподатковувати за ставкою 15% (за мінусом неоподаткованого мінімуму), а суму що перевищує 200000 гривень пропонуємо оподатковувати за ставкою 25% (за мінусом неоподаткованого мінімуму).

Щоб уникнути ділення депозитів до 25000 гривень, пропонуємо встановити граничну суму процентних доходів, що не оподатковується таким чином: розмір 5 мінімальних заробітних плат множимо на діючу облікову ставку Національного банку України, оскільки вона встановлює орієнтир

щодо вартості залучених та розміщених грошових ресурсів. На даний момент облікова ставка Національного банку України складає 6%. Відповідно станом на 01.12.2020 року гранична сума процентних доходів, що не буде оподатковуватися складає 1500 гривень ($25000 \times 6\%$).

Здійснимо відповідні розрахунки і порівняємо дохід фізичної особи, якщо вона розмістить на депозит 30000, 200000 та 500000 гривень на 8% та 10% річних, використовуючи діючу ставку, а також диференціацію ставок податку. (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Дохід фізичних осіб за депозитними вкладками

Сума вkladу, грн	Річна ставка, %	База оподаткування	Сума податку на процентні доходи			Дохід після оподаткування		
			ставка			ставка		
			15%	18%	25%	15%	18%	25%
30000	10	1500	225	540	-	2775	2460	-
	8	900	135	432	-	2265	1968	-
200000	10	18500	-	3600	4625	-	16400	15375
	8	14500	-	2880	3625	-	13120	12375
500000	10	48500	-	9000	12125	-	41000	37875
	8	38500	-	7200	9625	-	32800	30375

Як ми бачимо, по вкладам на суму до 200000 гривень буде знижене податкове навантаження, і вкладники отримають більше доходу у вигляді процентів, а таких вкладників майже 99%. Відповідно для вкладників, які тримають на депозитних рахунках суму понад 200000 гривень буде підвищене податкове навантаження, але їх частка складає лише 1%.

Таким чином, держава не втрачає процентні доходи, а навіть може їх підвищити, за рахунок залучення банками депозитних вкладів на більш вигідних умовах для фізичних осіб.

В рамках використання ПДФО як інструменту соціальної політики держави градація доходів платників податків з метою застосування прогресивних податкових ставок повинна бути заснована на аналізі

статистичних даних про розміри і динаміку середньодушових доходів платників податків.

Встановлення неоподаткованого мінімуму доходів є першим кроком на шляху до прогресивної шкали оподаткування. Неоподатковуваний мінімум звільняє від додаткових вилучень мінімальний дохід фізичної особи, необхідний для задоволення його першочергових потреб.

В даний час потрібна зміна статусу стандартного податкового відрахування і заміна його неоподатковуваним мінімумом, розрахованим виходячи з величини прожиткового мінімуму. Тому держава повинна визначити верхню межу мінімуму, щоб точно визначити чисельність платників податків, які не в змозі сплатити податок, внаслідок низьких доходів. Ті заробітки, що вони мають, ледь забезпечують їх виживання, і в жодній розвиненій країні такі суми податком не оподатковуються.

Щодо податкової соціальної пільги, то сьогодні її використання є неідеальним для більшості громадян. Так як в основному її можуть отримати багатодітні сім'ї (один із батьків) або фізичні особи, що працюють на неповну ставку.

Враховуючи вищесказане, пропонуємо ввести неоподатковуваний мінімум у розмірі прожиткового мінімуму, який станом на грудень 2020 року складає 2189 гривень. Відповідно, базою оподаткування буде дохід у вигляді заробітної плати за вирахуванням прожиткового мінімуму. До розрахованого показника буде застосовуватися прогресивна шкала (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Запропонована прогресивна шкала ПДФО

Розмір заробітної плати, грн.	Запропонована ставка, %
до 5000	10
від 5000 до 10000	15
від 10000 до 20000	20
від 20000 до 40000	25
від 40000 до 100000	30
понад 100000	35

Запровадження прогресивної шкали оподаткування ПДФО дозволить рівномірно розподілити податкове навантаження між платниками з різним рівнем доходу. Запропонована система оподаткування дозволить підвищити рівень платоспроможності менш забезпечених верств населення. Щоб перекрити недоотримані кошти з менших доходів, застосовується підвищена ставка для громадян котрі отримують зарплату понад 20000 гривень, в Україні їх частка складає близько 13%. Для зарплат топ-менеджерів та чиновників понад 100000 гривень застосовується найбільша ставка, котра складає 35%.

Запропонована нами прогресивна ставка ПДФО, дає змогу вирішити декілька важливих питань. Перш за все, для малозабезпечених верств населення значно знижується рівень податкового навантаження. Також бюджет буде наповнюватися за рахунок більш заможних громадян. В таблиці 3.4 показано надходження коштів до бюджету за діючою ставкою та запропонованою. За запропонованою нами ставкою базою оподаткування є отримана зарплата за вирахуванням прожиткового мінімуму.

Таблиця 3.4 – Приклад нарахування ПДФО за існуючою та запропонованою ставками

Розмір заробітної плати, грн.	Надходження за діючою ставкою, грн	Запропонована ставка, %		
		Ставка, %	База оподаткування, грн	Надходження за прогресивною, грн
4500	810	10	2311	231,1
9000	1620	15	6811	1021,65
17000	3060	20	14811	2962,2
32000	5760	25	29811	7452,75
60000	10800	30	57811	18000
150000	27000	35	147811	51733,85
Сума податку	49050	-	-	81401,55

Проаналізувавши дані в таблиці 3.4 ми бачимо, що податкове навантаження на зарплату до 10000 гривень зменшується. Для середньої заробітної плати податкове навантаження залишається майже незмінним. Відчують податкове навантаження більш заможні верстви населення з

доходами від 50000 гривень, але враховуючи розмір їх зарплат, вони особливо не помітять податкове навантаження.

Отже, запровадження неоподаткового мінімуму та поетапний перехід до прогресивного оподаткування є важливим кроком у реформуванні оподаткування доходів фізичних осіб. Запропоновані шляхи дозволять рівномірно розподілити податкове навантаження між населенням з різним розміром доходу, а також підвищити доходи держави.

3.2 Удосконалення контролю за оподаткуванням доходів фізичних осіб

Проблема тіньової економіки в усьому світі є однією з найбільш актуальних. Тіньові доходи, приховані від податкових органів призводять до зменшення бази оподаткування і, як наслідок, до зростання податкового навантаження для законослужняних платників податків.

Виникаючі різниці в податковому навантаженні призводять до зменшення платоспроможності чесних платників податків, стимулюючи їх до відходу в тінь. Тому вивчення причин формування тіньового сектора в Україні і визначення напрямків боротьби з ним виступає важливим завданням у реформуванні податкової системи.

Як відомо, податки із доходів громадян зменшують суму їх чистого доходу, а тому є ключовими факторами, що сприяють зростанню тіньової економіки. Чим більше різниця між загальною вартістю робочої сили в офіційній економіці і величиною трудового доходу після сплати податків, тим сильніше стимул для роботодавців і працівників уникнути сплати цієї різниці шляхом участі в тіньовій економіці.

Тому, необхідно посилити боротьбу з поширеною в Україні практикою приховування від оподаткування ПДФО. В зв'язку з чим в бюджет України не дораховуються значні суми доходу у вигляді ПДФО. Сьогодні надходження від збору ПДФО в бюджет України забезпечуються за рахунок

низькозабезпеченої частини населення, оскільки серед цієї соціальної групи низький відсоток приховування від податків.

Удосконалення податкового адміністрування з ПДФО буде сприяти залученню до бюджету додаткових доходів і зниження гостроти проблем з наповнюваністю бюджету податками, за рахунок яких вирішуються важливі соціальні питання.

Проблема масового ухилення від сплати податків не вирішиться лише зміною ставок та запровадженням прогресивної шкали оподаткування. Також необхідно реформувати податковий контроль в площині оподаткування доходів фізичних осіб.

В Україні зараз органом, що займається контролем відповідності сплаченого ПДФО є Державний реєстр фізичних осіб-платників податків. Фактично реєстр містить лише інформацію про сплачений певною фізичною особою дохід, але в ньому немає даних про інші об'єкти, що підлягають оподаткування, а саме: нерухомість, транспортні засоби та ділянки землі. Також інформація про процентний дохід надається банками централізовано, а не особисто. В цьому випадку фіскалі не мають змоги контролювати загальний дохід певної особи. А це дуже важливо, оскільки, деякі з них тримають на депозитних рахунках неоподаткований дохід, а з так званою банківською таємницею, фіскальні органи не можуть це перевірити.

Відповідно до статті 179 ПКУ більшість громадян не повинні подавати декларації до податкових органів в кінці звітного періоду [19]. Отже, ці платники податків за недотримання податкового законодавства не несуть відповідальності, оскільки обов'язок утримання та сплати ПДФО беруть на себе податкові агенти. Якщо особа отримує заплату в «конверті», то податковий агент виплачує ПДФО лише з офіційної заробітної плати, а решта залишається в тіні.

Таким чином, податковий агент надає інформацію до податкових органів про податки, які були нараховані та сплачені лише з офіційної

заробітної плати. В такому випадку працівник не несе відповідальність за сплату та нарахування ПДФО.

Тому вважаємо за необхідне, щоб кожен платник податку після закінчення звітного року, подавав електронну декларацію до податкових органів. В декларації фізична особа повинна надати повну інформацію стосовно свого фінансового та майнового стану. Це дозволить зменшити тіньову економіку в Україні, адже приховати свої реальні доходи буде складніше. Декларування фізичних осіб також пропонуємо вводити поетапно. Спочатку запровадити обов'язкове декларування для платників податку чії доходи за рік перевищують розмір 50 мінімальних заробітних плат.

Для того, щоб запровадити більш дієві шляхи боротьби з тіннізацією доходів, вважаємо за необхідне запровадити електронну базу надходжень та витрат фізичних осіб. Усі податкові агенти мають формувати базу надходжень та витрат фізичних осіб у електронному вигляді (Додаток В). База даних пов'язується між різними податковими агентами та податковими органами з використанням індивідуального коду платника податку.

Перш за все, необхідно зрозуміти джерела отримання та напрямки використання неоподаткованих доходів громадян для моніторингу неоподаткованих доходів. Зазвичай, частина неоподаткованих доходів отримується в готівковій формі, інша частина перераховується на рахунки в банках.

Доходи фізичної особи, які перераховані на поточні рахунки в банках, автоматично зберігаються в електронному кабінеті клієнта банку. Фіскальні органи повинні мати доступ до консолідованої виписки про надходження та витрати платника податків в яких він має рахунки.

Цей доступ може бути можливим за умови підключення інформаційної бази про клієнтів банку до електронного кабінету платника податків, котрий формується для того, щоб контролювати та дотримуватися податкового законодавства.

Досить складно виявити неоподатковані доходи отриманні в готівковій формі. Але якщо робиться покупка на суму понад 50000 гривень, то розрахунок відбувається в безготівковій формі через банк. Відповідно, якщо інформаційна база банку буде підключена до електронного кабінету платника податків, то контролюючі органи можуть цю інформацію відслідковувати.

В цьому випадку досить гостро стоїть питання про банківську таємницю. Згідно статті 60 Закону «Про банки і банківську діяльність» інформація про рахунки клієнта банку та транзакції здійснені від імені клієнта не підлягає оприлюдненню, а також є конфіденційною інформацією [10].

На нашу думку, дійсно ця інформація не повинна оприлюднюватися, але фіскальні органи повинні мати доступ до узагальненої інформації клієнтів банку для виявлення неоподаткованого доходу.

Було б доречно використати досвід Швейцарії щодо банківської таємниці. Вона була ще запроваджена в 1934 році, і її метою ніколи не було ухилення від сплати податків та приховування доходів. У Швейцарії до ухилень від сплати податків відносяться досить серйозно, та це є правопорушенням. Відповідно між банками та фіскальними органами є певна співпраця щодо виявлення оподатковуваних доходів. Банки та фіскали обмінюються інформацією, що може стосуватися оподаткування.

Також частина неоподаткованого доходу може бути використана для придбання земельної ділянки, рухомого та нерухомого майна. Як відомо, ці операції підлягають нотаріальному посвідченню. Тому, нотаріуси також повинні приймати участь у формуванні електронної бази даних нотаріальних посвідчень. Таким чином, ця база також підв'язується до електронного кабінету платника податків.

Варто зазначити, що особливою умовою впровадження даного заходу оптимізації є вдосконалення інформаційного забезпечення державного реєстру. Тобто запропонована електронна база повинна мати більший функціонал. Це буде не просто таблиця, в якій податковим агентом фіксується інформація про нараховані або сплачені доходи та податки фізичної особи.

Кожна фізична особа, яка є платником ПДФО повинна мати власний електронний кабінет, який являє собою інтерактивну таблицю, де розміщується інформація про доходи та витрати громадян. Ця інформація повинна надходити від всіх податкових агентів, а саме: роботодавців, банків, нотаріусів тощо (рис. 3.1).

Якщо загальна сума витрат перевищує сукупні доходи отримані фізичною особою протягом року з різних джерел ($Total IN \leq Total EX$), то це може свідчити про високу ймовірність того, що частина доходу не була офіційно оподаткована у звітному періоді.

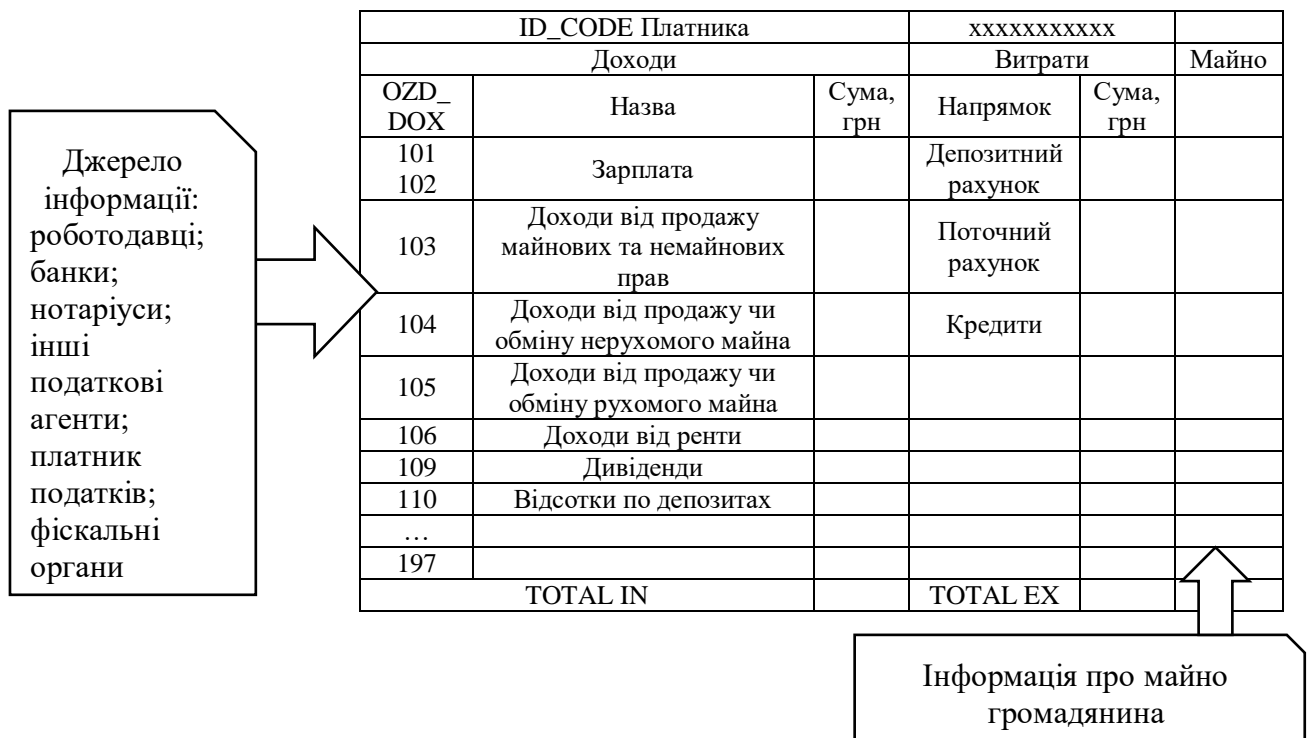

Рисунок 3.1 – Електронний кабінет платника податків

Отже, щоб зменшити рівень тінізації доходів в Україні шляхом виявлення неоподаткованих доходів, необхідно запровадити електронну базу надходжень та витрат фізичних осіб. Функціонал даної бази дозволить звіряти інформацію з електронної бази надходжень та витрат фізичної особи від податкових агентів з декларацією фізичної особи, яку необхідно подавати кожному платнику податку щороку.

ВИСНОВКИ

У сучасних реаліях питання реформування ПДФО є одним із найактуальніших, так як цей податок є ключовим інструментом реалізації соціальної та фіскальної політики держави. Оподаткування доходів громадян є одним із основних джерел формування зведеного бюджету України та має прямий вплив на рівень життя населення.

У роботі було проведено огляд етапів становлення системи оподаткування фізичних осіб, його роль в економіці та діючий механізм стягнення та сплати податку.

Проаналізувавши досвід зарубіжних країн у сфері оподаткування доходів громадян, було встановлено те, що ПДФО відіграє важливу роль у вирішенні соціальних проблем суспільства. Справедливе оподаткування фізичних осіб стає ефективним способом вирішення багатьох соціальних проблем, таких як гарантії гідного рівня життя всього населення, соціальної підтримки всіх, хто потребує на неї та досягнення соціальної справедливості.

Таким чином, зниження надходжень ПДФО від доходів громадян з низькими доходами і одночасне зростання надходжень ПДФО від надприбутків громадян в якійсь мірі допоможе досягти співвідношення соціальної справедливості і фіскальної ефективності оподаткування фізичних осіб. А внаслідок збільшення наявного доходу найменш забезпеченої верстви населення зросте споживання і заощадження, що, в свою чергу, сприятиме економічному зростанню країни в цілому.

Аналіз надходжень бюджету України встановив, що ПДФО є другим по обсягу доходів держави податком, який фінансує місцеві та державний бюджети. Розглянута структура ПДФО і рівень надходжень основних його елементів дозволив виокремити, що найбільшу питому вагу займає саме податок, сплачений із заробітної плати.

Дослідження податкового навантаження в Україні та в світі шляхом порівняння його рівня на мінімальну та середню заробітну плату допомогло

встановити, що в Україні цей показник є досить низьким у порівнянні з іншими країнами. Але, найбільш важливою в даному випадку для платника є кількість благ, які він може купити за зарплату, яка залишається після вирахування податків.

На основі проведеного аналізу вітчизняного та світового досвіду оподаткування доходів фізичних осіб та визначених проблем було запропоновано основні напрямки вдосконалення ПДФО в Україні та визначено шляхи підвищення ефективності його справляння.

Проаналізувавши зарубіжний досвід виявлено, що в багатьох країнах оподаткування відбувається за прогресивною шкалою. При цьому в країнах, що мають більш високі ставки податку забезпечується високий рівень життя населення, так як кошти, що надходять до бюджету направляються на фінансування соціальної сфери.

Саме тому, був запропонований поступовий перехід до введення прогресивної шкали оподаткування доходів і зміна підходів держави до визначення розміру неоподаткованого податком мінімуму. Держава повинна вибудувати таку систему розподільних відносин, при якій економічне зростання супроводжувалося б підвищенням добробуту більшості населення нашої країни.

Проблема тіньової економіки в усьому світі є однією з найбільш актуальних. Саме тому, для мінімізації неоподаткованих доходів, було запроваджено введення щорічного декларування для фізичних осіб платників податків. Для більш жорсткого контролю за сплатою ПДФО, запропоновано введення електронної бази надходжень та витрат фізичних осіб, де податкові агенти передають інформацію про доходи та витрати громадян.

Отже, удосконалення ПДФО має базуватися на комплексному підході, що поєднує як інтереси держави щодо збільшення доходів бюджету, так і інтереси бізнесу і фізичних осіб в зростанні особистих доходів і забезпеченні зростаючого рівня споживання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамченко Н. Податок на доходи фізичних осіб в системі децентралізації державного управління / Н. Абрамченко // Молодий вчений. – 2015. – № 12. – С. 88–91.
2. Бюджетний кодекс України № 2456-VI від 08.07.2010 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. Верзун А., Ковалів В. Необхідність впровадження прогресивного оподаткування доходів фізичних осіб в Україні. URL: <http://goo.gl/mcrVXM>).
4. Вісник фіскальної служби України. Декларування 2020. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100017539-deklaruvannya-2020-koli-podannyadeklaratsiyi-pro-dokhodi-ye-obovyazkovim>
5. Державна казначейська служба України. URL: <http://treasury.gov.ua>
6. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua
7. Державна фіскальна служба України. URL: sfs.gov.ua
8. Думчиков М. О. Використання досвіду країн ЄС у побудові якісної податкової системи. National law journal: 2017. №5 (27). С. 73–78.
9. Задорожня Л. А. Компаративний аналіз баз оподаткування персонального прибуткового податку у ЄС та Україні. Економіст. 2016. № 11 (361). С. 26–32.
10. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
11. Закон України «Про податок з доходів фізичних осіб» від 01.01.2004 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-15>
12. Закон України «Про прибутковий податок з громадян України» від 05.07.1991 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-12>
13. Коцан Л. М. Соціально-регулююча роль оподаткування доходів / Л. М. Коцан // Серія Економічні науки – 2017. – №22. – Частина 2. – С. 88-91.

14. Механізм оподаткування доходів фізичних осіб: [Монографія] / Л.М. Худолій, Л.В. Барабаш. - Умань: Редакційно-видавничий відділ Уманського НУС, 2016. - 228 с.
15. Найденко О.Є. Вплив регулятивного потенціалу податку на доходи фізичних осіб на соціальний захист населення. Економічні науки: Випуск 16. 2016 р. № 2. С. 121–125.
16. Непочатенко О.О., Боровик П.М., Парій Д.Ю. Оновлений механізм справляння податку на доходи фізичних осіб: проблеми та перспективи. / О.О. Непочатенко // Економіка. Управління. Інновації. — 2016. — 1 (16).
17. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>
18. Паславська Р. Системи оподаткування доходів фізичних осіб в Україні та країнах-членах ЄС // Формування ринкової економіки в Україні. 2016. Вип. 35. Ч. 2. С. 72-78.
19. Податкова система: Навчальний посібник / [Волохова І. С., Дубовик О. Ю., Слатвінська М. О. та ін.]; за заг. ред. І. С. Волохової, О. Ю. Дубовик. – Харків: Видавництво «Діса плюс», 2019. – 402 с.
20. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.10.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
21. Податок на доходи фізичних осіб та єдиний соціальний внесок: новації реформ та їх наслідки: монографія. К.: Алерта, 2018. 442 с. (Серія «Податкова та митна справа в Україні», т. 124).
22. Помулева В. М. Соціальна ефективність податкових пільг в оподаткуванні доходів фізичних осіб / В. М. Помулева // Інноваційна економіка. -2016. -№ 3. -С. 223-227.
23. Про затвердження порядку проведення перерахунків прибуткового податку з сукупного доходу за 1995 рік. Наказ державної податкової інспекції України №485/1021 від 25.12.95. 1995. №97.

24. Про прибутковий податок з громадян: Декрет Кабінету Міністрів України від 26.12 1992 р. № 13–92 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/13-92>
25. Світовий банк даних URL: <https://www.worldbank.org/>
26. Сідельникова Л. П., Найденко О. Є. Реалізація принципу соціальної справедливості в оподаткуванні фізичних осіб. Економіка розвитку. 2017. №2. С. 86-96.
27. Слободянюк Н. О. Проблеми формування дохідної частини місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації. Н. О. Слободянюк, М. О. Коніна Економіка і суспільство Випуск 2. Мукачево, 2016.
28. Служба статистики Європейського союзу. Макроекономічні показники. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/lfs/data/database>
29. Служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
30. Тулай О. І., Ямелинець А. І. Податок на доходи фізичних осіб: роль та значення в умовах бюджетної децентралізації. 2019
31. Федосова В. Е. Проблеми податкової системи та податкового навантаження України. Економіка і регіон. 2015. № 2 . С. 90-93.
32. Фіскальні та соціальні ефекти реформування податку на доходи фізичних осіб в Україні: Ю.Сибірянська, П.Пірнікоза. 2017
33. Швець Ю.О., Бахметова Я.Ю. Оподаткування доходів фізичних осіб: проблеми та перспективи в Україні та ЄС. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 17. С. 771–775.
34. Юрчишена Л.В. Податок на доходи фізичних осіб: механізм стягнення та джерело доходу бюджету України / Л.В. Юрчишена. // Збірник наукових праць. – 2016. – Вип. 1. – С. 215–224.
35. Average Salary in European Union, 2019. URL: <https://www.reinisfischer.com/minimum-wages-europeanunion-2019>
36. Main national accounts tax aggregates [Electronic resource]. – Access mode: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=gov_10a_taxagla&lang=eng.

37. Minimum Wages in European Union, 2019 URL: <https://www.reinischfischer.com/minimum-wages-europeanunion-2019>
38. Paying Taxes 2019 PwC Global URL: <https://www.pwc.com/>
39. Tax guides and highlights. - URL: <https://dits.deloitte.com/TaxGuides>
40. Worldwide tax summaries. URL: <http://taxsummaries.pwc.com/ID/tax-summaries-home>

ДОДАТКИ